

יום הכיפורים - נעלי בקד

מטרת השיעור:

התלמידים יכירו את חמשת האיסורים של יום הכיפורים.
התלמידים יבררו את המשמעויות השונות של "איסור נעילת הסנדל" ובחוויה שנוצרת מהליכה ללא מנעלים.
התלמידים ידונו בשאלה: מה הקשר ומה המטרה ש לאיסור נעילת הסנדל ביום הכיפורים.

חלק ראשון: הלכת יחפים

פתיחה:

את השיעור מומלץ לפתוח בפעילות חוץ כיתתית, מבלי להסביר לתלמידים את מטרתה ואת הקשר של השיעור.
נבקש מהתלמידים לחלוץ בכיתה את מנעליהם, ולהסתדר בשני טורים בכדי לצאת להליכה מסודרת ברחבי בית הספר.
נצא מהכיתה ונפסע ברחבי בית הספר, תוך שאנו מבקשים מהתלמידים לחשוב על ההליכה שלהם כאשר הם יחפים, ולא להתעסק בדברים אחרים.
במהלך ההליכה נלך למקומות שונים: נצעד בתוך בית הספר, ונצעד בחוץ; נצעד במקומות בהם השמש קופחת על האדמה ועל נקודות מוצלות; נפסע על מדרכה מרוצפת ועל אספלט, ונפסע על גבי אבנים וחול וכדומה.

שאלות לדיון:

כיצד הרגשתם כשהלכתם יחפים? האם זו הייתה חוויה חיובית או שלילית מבחינתכם? אילו תחושות או מחשבות עוררה בכם הליכה זו? במה שונה הליכה זו מהליכה עם נעלים?
*למורה: המטרה היא לאפשר לתלמידים לחוות כמה שיותר את ההליכה היחפה. לכן, אם יש תלמידים שמתלוננים או מעירים על כך שזה לא נוח להם, צריך לאפשר להם לבטא את עמדתם זו, כיוון שהיא בהחלט יכולה להיות משמעותית להמשך היחידה.

- היכן אנחנו הולכים תמיד יחפים? היכן לא?
- מתי אנחנו מעדיפים ללכת יחפים גם כשאחרים נועלים נעליים? מדוע?
- כיצד מרגישים כשהולכים יחפים? מה זה מאפשר לנו?
- כיצד מרגישים כשנועלים נעליים, מה מאפשרות לנו הנעליים?
- מתי אסור ללכת יחפים? מהן הסיבות לכך?
- שוחחו על סוגים שונים של נעליים: כאלה שהן כמעט כמו ללכת יחפים (נעלי בד, קרוקס, סנדלים ועוד) וכאלה שהם עבות וכבדות יותר (נעלי התעמלות, נעלי עבודה, מגפיים).
- מה ההבדל בין הנעליים השונות: במטרה שלשמה נוצרו? בתחושה?

הצעה לדף עבודה: להיות יחף

קראו את השירים הבאים וכתבו: איזו תחושה מבטאת ההליכה עם או בלי נעליים?

יחפים בחול/ אתי גרנות ויזר

עם הסנדלים ביד	חול חול איזה כיף	עם הסנדלים ביד
יחפים בחול נצעד	הנה צדף נתכופף	יחפים בחול נצעד
הרגליים הופ, קופצות	חול חול זהבהב	הרגליים הופ, קופצות
ובחול מבצבצות.	על החול כולם נשכב.	ובחול מבצבצות.
חום צורב את הרגליים		
בואו בריצה למים. אי.....		

אדמה / עופרה חזה / מילים: אהוד מנור

הן באתי ממך, מחיקך, אדמה,	אדמה, אני קשובה לקולך.
ואת עתידה לשכך - אדמה	אדמה, תמיד ולאן שאלך.
את כל כאבי, את לילותי, את ימי,	אדמה, השביל בו אסע הוא שבילך,
עולם ומלואו לך מודה - אדמה	אמא אדמה.
ואנו עצי השדה - אדמה	
ממך ואלייך אם כל חי, אמצייני.	אדמה, רגלי מהלכות יחפות.
	אדמה, פנייך חמות ועוטפות.
אדמה - נותנת פריה לכולם.	אדמה, עיניים חומות בי צופות,
אדמה - טובה ותמימה לעולם.	אמא אדמה.
אדמה - למדי נא את בנך האדם.	
אמא אדמה.	

<u>חזיון מקומי / אהוד מנור / ביצוע: ריטה</u>	<u>מה נועלים / מילים ולחן: דתיה בן דור</u>
אני זוכרת איך כולם ברחו בגשם	מה נועלים, מה נועלים,
ורק היא עמדה בדרך ברגליים יחפות	גם קטנים וגם גדולים,
בבגד ספוג מטר ובנשימה נרגשת	על הרגליים?
לוגמת מים כמו ברושים ורקפות	זוג נעליים.
חיוך של קיץ שנקרע מקיר בית הקולנוע	
התעופף וחג מעל ראשה כמו עפיפון צולל	כשהולכים גם הן הולכות, כך כך כך,
ואז היא צחקה פרשה זרועותיה	כשרוקעים גם הן רוקעות, תך תך תך תך,
וכך עמדה בגשם הנופל	ואם נחוץ, יודעות הן גם לרוץ,
כל האנשים בחלונות	לרוץ מהר, לרוץ מהר, לרוץ לרוץ לרוץ,
התבוננו בחזיון המקומי	לרוץ מהר, לרוץ מהר, לרוץ לרוץ לרוץ.
תמיד היא משתגעת	
עד שהיא נרגעת	
בגשם	

הצעה נוספת לפר עבודה:

האם אתם מכירים את הזוג שבתמונה?

מה שמותיהם?

מה ידוע לכם עליהם?

מה ההבדלים ביניהם?

מדוע נקרא הכלב ממין זכר "היחפן"? האם זהו שמו?

מה זה אומר עליו?

ה'דעת?

יחפן – הוא מילה נרדפת לפרחח, בטלן, ריק, פוחז, פוחח.

מה הקשר בין המילה יחפן למילה יחף?

מדוע אדם יחף יכול להיחשב כפרחח או בטלן?

מכאן ככיתה:

מתי אנחנו הולכים יחפים? 🍀

מתי לא? 🍀

כיצד אנחנו מתייחסים לאדם ההולך יחף? 🍀

האם זה משנה אם הוא הולך יחף בים, ברחוב, בבית הספר או בבית הכנסת? 🍀

מדוע זה משנה? 🍀

חלק שני: איסור נציחת הסנדל ביום הכיפורים

בפרשת "אמור" בספר ויקרא, מתוארים חגי השנה השונים (רק אלו מן התורה, כמובן) והמצוות המרכזיות בהם. על יום הכיפורים נאמר כך:

"אָן כְּעֶשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי הַזֶּה (י' בתשרי)
יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא,
מִקְרָא קֹדֶשׁ! הִיָּה לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם".

(ויקרא, כ"ג, כ"ז)

- מה לדעתכם הכוונה במילים "עינוי נפש"?
- (לאיזו מילה דומה המילה עינוי? האם לדעתכם יש קשר בין המילים עינוי ועוני?)
- חשבו: מה יכול להיחשב "עינוי" בשבילכם?
- מה קורה לאדם כשהוא מתענה?
- מהי, לדעתכם, המטרה של העינוי ביום הכיפורים?
- נסו לחשוב על "עינויים" שונים שיכולים לשרת את המטרה שהרגע ציינתם.
- האם מדובר כאן באיזושהי צורה על צום?

למורה: ניתן לכתוב על הלוח את העינויים השונים ואח"כ לבדוק אם הייתה התאמה בין מה שהילדים הציעו לבין מה שהציעו חז"ל. הקשר בין עינוי לכפרה איננו ברור מאליו. חשבו יחדיו: מה קורה כשאנשים מתענים? האם זה גורם להם לחשוב על מה שחשוב באמת? האם זו דרך להראות לה' ולבני אדם כמה הם מתחרטים על מעשיהם? האם זו דרך להתרכז בנשמה ולא בגוף? האם יש כאן ניסיון לעצור את הכל לטובת התכנסות פנימה למחשבה וחרטה אמיתית? העלו יחד אפשרויות שונות ובדקו כיצד פירשו חז"ל את הביטוי התנכ"י הזה.

ה'דעת?

לקהילת יהודי אתיופיה היה רק את הפסוק הזה להסתמך עליו (היות ופרשנות חז"ל לא הגיעה אליהם). הם פירשו אותו כחובה לענות את הגוף, ולכן התאמצו שלא להירדם בליל יום הכיפורים. מנהג רווח היה לענות את הגוף בקפיצות קצביות בעת התפילות וביניהן.

גם חז"ל ניסו לחשוב מה יכול להיחשב לעינוי וגם הם הבינו שיש לענות את הגוף על מנת להתרכז בנפש. שימו לב כיצד הם פירשו את המילה "עינוי":

הצעה לדף עבודה

"יום הכיפורים אסור באכילה ובשתייה, וברחיצה ובסיכה, ובנעילת הסנדל..."
(משנה, מסכת יומא (יום הכיפורים) פרק ח', משנה א)

בחנו את העינויים השונים, ומספרו אותם על פי רמת "העינוי" שלהם (לצד המענה ביותר סמנו את המספר 5, ולצד הכי פחות מענה סמנו את המספר 1, וכן על זו הדרך):

אכילה

שתייה

רחיצה

נעילת הסנדל

סיכה

מדוע לדעתכם, נאסרה נעילת הסנדל ביום הכיפורים?

כיצד זה קשור לעינוי?

האם המטרה היא רק עינוי?

הצעה למתקדמים: התייחסו בתשובתכם גם לשני המקורות שלפניכם

"ובא בקבלה (במסורת) שזה לאסור חמשה דברים מהנאות הגופות והם ההזנה (אוכל ושתייה) והרחיצה במים והסיכה בשמן ונעילת הסנדל... ונאמר בכל אחת מאלו לשון עינוי..."
(פירוש הרמב"ם למשנה, מסכת יומא, ח', א)

"וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה אֶת צֵאן יִתְרוֹ חֲתָנָהּ כִּהְיוּ מִדְיָן;
וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחֵר מִמִּדְבָּר, וַיָּבֵא אֶל הַר
הָאֱלוֹהִים חֲרֻבָּה. וַיֵּרָא מִלְּאֵף ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אִשׁ
מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה, וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסֶּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ, וְהַסֶּנֶה
אֵינְנוֹ אֲכָל. וַיֹּאמֶר מִשָּׁה: "אֲסִרָה-נָּא וְאָרְאָה אֶת
הַפְּרָאָה הַגָּדֹל הַזֶּה, מִדּוֹעַ לֹא יִבְעַר הַסֶּנֶה". וַיֵּרָא ה'
כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלוֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה
וַיֹּאמֶר: "מִשָּׁה, מִשָּׁה". וַיֹּאמֶר: "הִנְנִי". וַיֹּאמֶר: "אֵל
תִּקְרַב הַלֵּם,
שֶׁל נְעֻלְיָךְ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה
עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא."

"של נעליך" - כל מקום שהשכינה נגלית
אסור בנעילת הסנדל (ולכן הכהנים במקדש

